

PAMÁTNÍK FERDINANDA PEROUTKY

P01 ZADÁNÍ SOUTĚŽE

Základní parametry soutěže:

Zadavatel: Městská část Praha 5

Předmět soutěže: viz článek 1.1 Soutěžních podmínek

Předmětem soutěže je návrh uměleckého díla, které by mělo připomínat osobnost spisovatele a publicisty Ferdinanda Peroutky, který bydlel a tvořil v domě v Matoušově ulici v blízkosti parku Portheimka.

Idea soutěže na památník F. Peroutky navazuje na akt schválení čestného občanství pro F. Peroutku Zastupitelstvem městské části Prahy 5.

Předmětem soutěže je návrh výtvarného, materiálového a technického řešení uměleckého díla (dále jen Díla), které by mělo svým výtvarným ztvárněním, použitými materiály a proporcemi dotvářet charakter a atmosféru veřejného prostranství parku Portheimka nebo ulici Matoušova (dále jen Místo realizace) a být důstojným připomenutím výjimečné osobnosti F. Peroutky.

Výtvarné pojetí Díla, forma jeho výtvarného ztvárnění a jeho kompoziční začlenění do prostoru je ponecháno na svobodné vůli a volné kreativě autorů.

Umělecké dílo je v podmínkách soutěže chápáno jako osobitý umělecký projev určitých kvalit, který reflektuje současnost a je schopen komunikovat s divákem a bezprostředním okolím jakožto součást veřejného prostoru.

Dílo musí být uvažováno jako pevně nainstalované, tedy takové, aby bylo zabezpečené, pokud možno proti možným nehodám, možnosti odcizení, možnosti přemístění apod. Způsob osazení díla na zvolené místo bude součástí návrhu.

F. Peroutky:

Vzhledem k všeobecné známosti výjimečné osobnosti Ferdinanda Peroutky a množství veřejně dostupných zdrojů, které mohou zájemci o účast v soutěži pomoci při bližším seznámení se s touto osobností, nepovažuje zadavatel za účelné uvádět v zadání soutěže nějaký dílčí medailon F. Peroutky.

Vzhledem k tomu, že výtvarná díla mohou k odkazu F. Peroutky a k jeho připomenutí přistupovat velmi odlišně, z různých úhlů pohledu a s jinou ambicí sdělení, ponechává zadavatel zcela na svobodném uvážení každého účastníka soutěže, s jakými zdroji o F. Peroutkovi se bude chtít seznámit a z kterých čerpat.

Lokalita:

Lokalita: Dílo bude umístěno ve **veřejném prostranství** parku Portheimka a ulice Matoušova, **vyznačená část pozemků č. 7 a 70**, k.ú. Smíchov, vlastník Hl. město Praha. (viz. soutěžní podklad P02 – Řešené území).

Dílo není možné umístit na štítovou zeď domu v Matoušově ulici 1286 / 5.

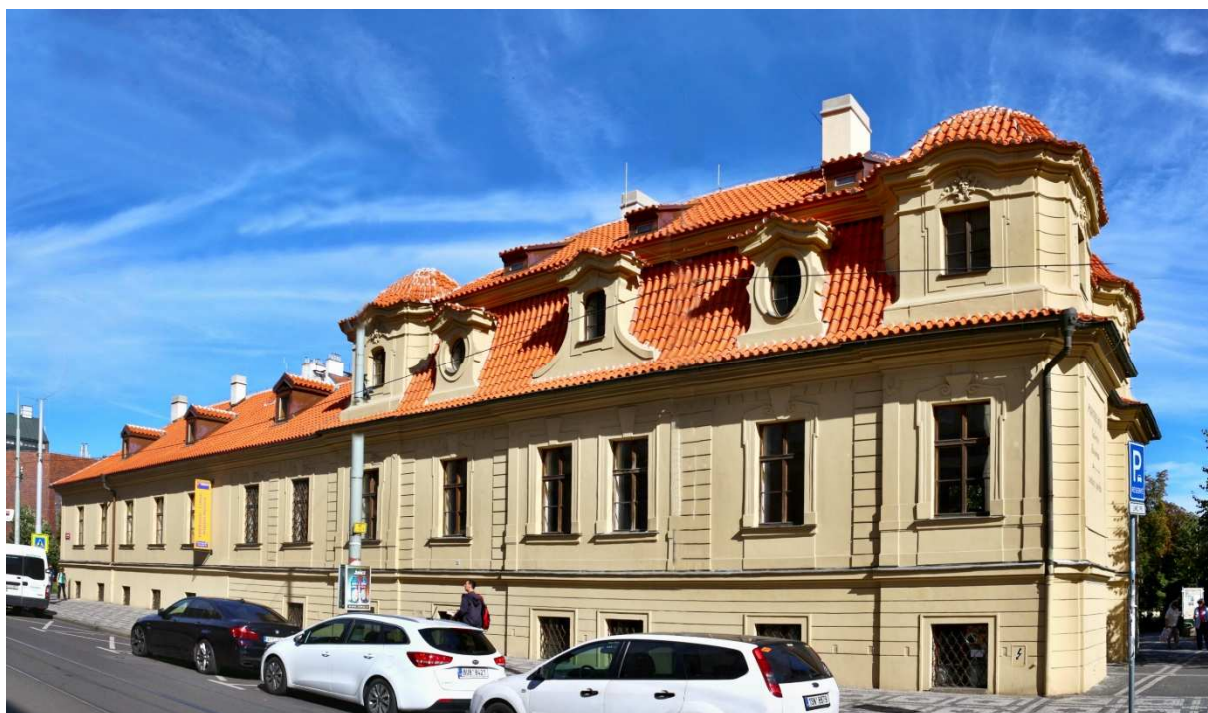

Ortofotomapa parku s cestní sítí a vyznačením území pro umístění díla

Viz. soutěžní podklad P02 – Řešené území

Kontext zadání soutěže: z hlediska historického

Barokní vila (letohrádek) K. I. Dienzenhofera tzv. Portheimka:

Portheimka nebo také **Dienzenhoferův palác** či **Bukvojka** je barokní letohrádek nacházející se v pražské čtvrti Smíchov. Je chráněn jako kulturní památka České republiky.^[1] V současnosti je Portheimka využívána jako galerie. K letohrádku přísluší zahrada Portheimka.

Letohrádek Portheimka a přilehlá zahrada:

Zdroj: <https://botany.cz/cs/portheimka/>

Historie zahrad pražského Smíchova je pestrá. Dnes hustě zastavěnou městskou čtvrt' dříve z velké části pokrývaly staré zahrady, sady i vinohrady, současné smíchovské zahrady a parky jsou jen chabým pozůstatkem dřívější rozsáhlé zeleně. Dobře známá Zahrada Kinských z dvacátých letech 19. století tu tedy rozhodně osamocená nebyla, už ve středověku tu byly zahrady klášterní, od 17. století tu stávala Slavatovská zahrada, nakonec se právě tady usídlila i historicky první pražská univerzitní botanická zahrada. Avšak Smíchov se v druhé polovině 19. století velmi rychle rozvíjel, stará zahrada – byť třeba i památná – stála v porovnání s

technickým rozmachem a rozvojem podnikání bohužel vždy až na druhém místě (no, možná to bylo místo spíš až čtvrté či dokonce páté).

K zeleným plochám dnešního Smíchova patří i nevelký parčík u barokního letohrádku Portheimka. Tento pozemek původně snad náležel ke kartuziánskému klášteru – ten byl však za husitských válek zničen. Dále až víme, že v první čtvrtině 17. století zahrada patřila Michnovi z Vacínova, na začátku 18. století pak zase jistému Michalovi Schöfflerovi, který ji v roce 1722 prodal za 2600 zlatých rýnských věhlasnému architektovi a staviteli Kiliánovi Ignáci Dientzenhoferovi (1689–1751). Od počátku nový majitel toto sídlo koncipoval jako svou vlastní letní vilu, stavěl tu vše pro sebe a svou rodinu. K dokončení vily došlo v roce 1728. Na výzdobě budovy se tehdy podíleli i další významní barokní umělci, například sochař Antonín Braun a malíř Václav Vavřinec Reiner. Dientzenhofer jistě pamatoval i na náležitou zahradu – vždyť ji tvořil mistr – navíc plochu k jejímu budování měl dostatečnou, byla totiž o poznání větší než dnes. Na Dientzenhoferovu zahradu ještě dále navazovala stará zahrada jezuitská, ve které Dientzenhofer postavil v roce 1735 poměrně rozsáhlý pavilon – ten se potom v roce 1775 stal součástí nově vznikající první pražské zahrady botanické.

Po Dientzenhoferově smrti v roce 1751 letohrádek se zahradou na čas držela jeho manželka Anna, která však záhy byla nucena pozemek odprodat Felicii Nellové z Nellenberku – byly tehdy ve hře nešťastné dědické spory. Ta se však netěšila z této parcely dlouho, v roce 1758 od ní získal letohrádek hrabě František Leopold Buquoy-Longueval (1703–67). S jeho příchodem se vrátily na toto místo dobré časy – přinesl do zahrady nové prvky, vystavěl zde i skleníky, oranžerie a fíkovnu, koncem 18. století byla k letohrádku navíc přistavěna i dvě boční klasicistní křídla. Zahrada tehdy byla údajně místem skvělých slavností a společenských radovánek, konaly se zde hudební produkce. Určitě bude dobré na tomto místě připomenout, že synem majitele letohrádku byl Jan Nepomuk Josef Buquoy (1741–1803), jehož přičiněním začal po roce 1756 vznikat v Novohradských horách velmi pozoruhodný krajinářský park Theresienthal (dnešní národní přírodní památka Terčino údolí, v katastru zaniklé obce Kropfschlag). Z tohoto osvíceného rodu pocházel i Jiří František August Buquoy (1781–1851), kterému musíme být právem vděčni za založení dvou nejstarších chráněných území u nás – Žofínský prales a prales Hojná Voda v Novohradských horách jsou jeho dílem.

Leč dobré časy nikdy netrvají věčně. Na začátku 19. století koupil letohrádek měšťan Josef Koch, který budovu upravil rovněž – avšak jen do podoby hostince. Korunu všemu nasadili ještě snad až příliš podnikaví bratři Porges-Portheimové. Ti v roce 1815 objekt zakoupili a v roce 1830 na východní polovině zahrady postavili továrnu na výrobu kartounu. Navíc ještě v roce 1872 letohrádek vyhořel, v roce 1884 bylo zbořeno jižní křídlo letohrádku a došlo k parcelizaci větší části zahrady. Okolí středu zahrady – nejmarkantněji snad jižní část pozemku – bylo vlastně výrazně vyvýšeno, zvedala se tehdy výška celé pobřežní části Smíchova, vždyť zasypána byla dokonce i značná část staré smíchovské botanické zahrady. Pravda, odstranilo se tak nebezpečí povodní, Vltava se v těchto místech vylévala poměrně často. Ale řada historických staveb musela ustoupit, jiné – veskrze moderní – se tu rychle stavěly. V letech 1881–85 byl skoro u prahu Portheimky dokonce postaven pro toto místo snad až nepatřičně dominantní velký kostel (bazilika sv. Václava). Celá dispozice této oblasti se silně proměnila: Smíchov se sice velké vody zbavil, leč Portheimka byla v nově vzniklém terénu dost nemile utopena. Ani ve druhé polovině 19. století kultura z letohrádku samozřejmě zcela nezmizela, traduje se například, že pro zde koncertující komorní ansámbl komponoval v roce 1873 i Antonín Dvořák. Nutno však říci, že zrovna nejskvělejší událost to v Dvořákově životě jistě nebyla – skončila prý roztrháním dedikace. Od roku 1945 patří letohrádek státu, v roce 1963 se zde usídlil Svaz českých výtvarných umělců, v současnosti Portheimka patří městské části Praha 5. V přízemí se nachází galerie a kavárna.

Původní Dientzenhoferova zahrada byla určitě rozlehlější. Rozkládala se za letohrádkem, k němuž náleželo ještě dnes již neexistující jižní křídlo, parcela pokračovala i za dnešní severní hranicí zahrady, šla až do dnešní ulice Matoušovy, východně se táhla skoro až k Vltavě. U letohrádku lze předpokládat existenci zahrady pravidelné, blíže k Vltavě se zřejmě nacházela jen stromová alej s volnější výsadbou. Dnes vlastně zůstal zachován pouze malý centrální díl zahrady přiléhající k letohrádku, okrajové části jsou buď zastavěny budovami a komunikacemi, anebo jsou parkově upraveny tak nepatříčně, že se ve vztahu k původní zahradě tváří jako prvky veskrze cizorodé. Úprava je stroze parková, tvoří ji jen nudný trávník a dřeviny – snad to má evokovat cosi jako anglický park, kterým však tato maličká parcela ve skutečnosti nikdy být nemůže.

O dávné podobě zahrady nás velmi poeticky informuje Luboš Jeřábek ve svém spisu *Pražské zahrady a paláce* z roku 1903. Ze dveří saly terreny se rozevíral široký rozhled do tří stran hluboké a stinné zahrady, zdobené druhy tryskajícími fontánami, gloriety, sochami a táhlými kolonádami. Zahradou vedla nízká lipová alej a na nádherné přestřeni té, bledé ranní slunce, hustými korunami pracně se prodírající, kreslí a tká tu nejúchvatnější brokátové vzory, plné zlatého lesku a zářné pohádkové krásy, znale odrážející se od sytě modrých stínů zvlhlých, jitřní rosou třpytících se listů. V symfonii měkkých, tlumených tónů těch, jásavým a mohutným barevným akordem září tu a hučí jasně rudé tóny trsů krvavě červeného psího vína, vinoucích se na podpěrných sloupích aleje, mizící a blednoucí v dálí, v perspektivickém bodu, tam, kde žlutá plocha spadaneho listu splývá se šedomodrým ovzduším vzdáleného kouta rozlehlé zahrady. Snad před dávnými a dávnými léty pan Kilián Ignác Dienzenhoffer upíral tu zraky své o prospekt stejně úchvatný, kresle tu v duchu nádherné stavby své.

Obávám se, že takto barvitě dnes o zahradě u Portheimky nikdo psát nebude. Ono je dokonce vcelku komické i to, že někdejší vlastní dům barokního velikána Dientzenhofera, či potom letohrádek laskavých a velmi zasloužilých Buquoyů je dnes obecně znám pod jménem, které připomíná až ty, kteří ho vlastně značně ochudili. V 19. století se sice vile říkávalo Bukjovka (Bouquoyka), ale co naplat, dnes se používá jméno po posledních majitelích. Inu, historie se umí chvílemi šklebit. Až půjdete kolem, vzpomeňte si alespoň vy na pana Dientzenhofera. A třeba si i řekněte, že odtud ze Smíchova to vlastně není vůbec daleko ani do Žofínského pralesa.

Z nedávné historie letohrádku Portheimka:

Letohrádek byl zestátněn v roce 1945. V roce 1963 se zde usídlil Svaz českých výtvarných umělců a jeho galerie současného výtvarného umění byla na počest stavitele Portheimky nazvána "Galerie D". Chátrající objekt v devadesátých letech převzala do své správy městská část Praha 5 a dala rekonstruovat pod vedením Tomáše Zetka. Pokračovala dramaturgie galerie současného umění, zejména knižních ilustrací. Vysílala odtud rozhlasová stanice Classic FM.

V současné době Portheimka patří městské části Praha 5. V roce 2016 proběhla výměna střešní krytiny, oprava historického krovu a obnova fasády. Galerii a reprezentační prostory v 1. patře má v letech 2017-2020 pronajaty Museum Kampa - Nadace Jana a Medy Mládkových, které zde na základě koncesní smlouvy s Prahou 5 a ve spolupráci s Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze provozuje expozici skla.

Samostatným bočním vchodem je přístupná část bývalé "Galerie D", kterou městská část využívá pro pořádání krátkodobých výstav umělců, spjatých s Prahou 5. V přízemí objektu se nachází kavárna "Českavárna Portheimka".

Z nedávné historie parku (zahrady) Portheimka:

V roce 1992 byl zrekonstruován park. Byl obnoveny cesty a doplněno stromořadí. Úpravy vedl architekt Tomáš Zetka. Následně získal Portheimku nový nájemce, Národní dům Praha, který zde pořádal výstavy.

Roku 2006 byla vybudována umělá závlaha a položen nový travní koberec. Park Portheimka byl zhodnocen jako jeden z nejdůležitějších parků v centru Smíchova.^[2]

Portheimka je nyní majetkem hlavního města Prahy, ve správě městské části Prahy 5.

Kostel svatého Václava:

Kostel svatého Václava na náměstí 14. října na Smíchově v Praze je novorenesanční trojlodní bazilika s dvěma padesátimetrovými věžemi, která je zasvěcena českému patronovi svatému Václavu. Vystavěna byla v letech 1881–1885 podle plánů architekta Antonína Viktora Barvitia. Na výzdobě se podílela řada dalších významných umělců, mimo jiných Stanislav Sucharda či Maxmilián Pirner. Je to jedna z nejvýznamnějších českých novorenesančních památek.

Výstavbě kostela muselo ustoupit i jižní křídlo barokního záměčku Portheimka.

Kontext zadání soutěže: z hlediska památkové péče

Výtvarné dílo předložené autory v rámci soutěže by mělo ctít historické a památkové hodnoty lokality, které je potřebné v rámci návrhu výtvarného díla respektovat nebo chránit. Jedná se především o významné kompoziční a průhledové osy původní barokní zahrady a některá stromořadí.

Ústřední seznam kulturních památek ČR:

Název: **Areál - Letohrádek Portheimka**

Adresa: Hlavní město Praha, okres Praha, Praha, Smíchov, Matoušova;
Matoušova 9; Matoušova 9, nám. 14. října 68/9

Památková ochrana:

kulturní památka rejst. č. ÚSKP 40345/1-1388, stav ochrany: památkově chráněno

Památková plošná ochrana:

památková zóna

Katalogové číslo: 1000152405

Popis:

Barokní letohrádek, který si roku 1728 postavil K. I. Dientzenhofer. Po r. 1824 byl letohrádek rozšířen o dvě klasicistní křídla. Jižní křídlo pak bylo r. 1884 zbořeno v souvislosti se stavbou kostela sv. Václava.

Kontext zadání soutěže: z hlediska připomínky F. Peroutky

Pamětní deska F. Peroutky na domě v domě v Matoušově ulici 1286 / 5

Poznámka k existujícímu výtvarnému dílu v prostoru parku:

V prostoru parku Portheimka se v současné době nachází dočasná instalace z roku 2018 – socha „Had“, autorem Barbory Fastrové a Johany Pošové. Dočasná instalace byla schválena RMČ č. usnesení RMČ/34/1125/2018.

Výtvarné dílo navržené v soutěži nemusí, ale může, toto dočasné dílo respektovat.